

Az idén 25. éve működő budapesti *Horvát Hagyományörző Egyesület* idén mutatta be új, dalmát koreográfiáját, mely mellett a jubileumra is készül. Az együttes új műsorának megvalósításáért létrejövő klasszikus- és népzene-szakkal való együttműködés érdekességeit és lehetőségeit gyűjtöttük csokorba.

A budapesti horvátok alkotta csoport a magyarországi horvátok néptáncait, -zenéjét és -szokásait ápolja, őrzi, és ismerteti immár negyed százada. Törzsközönségük Horvátország kultúrája iránt érdeklődők, hazánkban élő horvátok, valamint folklór szakmai napok és bemutatók látogatói. Láthattunk tőlük sokac, bunyevác, Mura- és Dráva menti, valamint gradistyei horvát népszokásokat, e csoportok táncsokrait; hallhattuk őket kamarakórusként népdalt tolmácsolni és grandiózus közös éneklés résztvevőiként a budapesti Bazilika előtt. Rendszerint táncosaik nyitják meg a hagyományos Horvát Bált, mindemellett anyaországukban és nemzetközi fesztiválokon is fellépnek. 2002-óta *kiváló együttes* címmel gazdagodva folytatják tevékenységüket. S most a jubileum kapujában a NKA Halmos Béla Program Kollégiumának támogatását is elnyerték komplex dalmát csokruk tervével.

A budapesti Horvát Hagyományörző Egyesület dalmát koreográfiát ad elő.
A táncosok dalmát viseletének beszerzését az EMMI Csoóri Sándor Alap, a műsor zenéjének és hangfelvételének elkészülését az NKA Halmos Béla Program támogatta.

Fotó: Kovács László

Milyen lehetőségeket hordoz a megnyert pályázat?

A Nemzeti Kulturális Alap Halmos Béla Program Kollégiuma néptáncegyüttesek számára írt ki felhívást új, szakmai fórumokon történő előzenés bemutatókhoz készülő koreográfia és magas színvonalú koreográfiazene létrehozásáért, valamint e zene stúdió minőségű hangfelvételének elkészítéséért.

Az egyesület koreográfusa *Orczi Edina* épp egy dalmát koreográfia ötletén dolgozott, amikor klasszikus kortárs zeneszerző ismerősei jelezték számára a támogatás lehetőségét. Az új koreográfiát és a közelgő jubileumot tekintve az egyesület benyújtotta hát a pályázatot, a projecthez szükséges speciális szakterületeket képviselő muzikusok együttműködésével.

A program fő célja a Magyarországon, a magyarokkal együtt élő különböző horvát nemzetiségi népcsoportok kultúrájának, értékeinek felkutatása, ápolása, bemutatása, megismertetése és továbbadása minél szélesebb körben. A projecttel az együttes repertoárja is új táj színeivel bővül. Mit takar ez pontosan? A Szentendre környékére betelepült jelentős számú dalmát kereskedő emléke, valamint a különböző nemzetiségek békés együtt élése előtt tisztelve a dalmát hangulatokat, sokszínűséget és életérzést bemutató új, dalmát zenei csokor, koreográfia és műsor született.

Újdonság a projectben, hogy nép-, és klasszikus zenei, valamint zenei informatikai háttérrel egyaránt rendelkező muzikusok partnersége mellett zajlott a kutatási, az alkotási és a megvalósítási folyamat, ami jelentősen kibővítette a lehetőségeket, utakat mutatva az együttes további tevékenységéhez, s más együttesek unkájához is.

A zenei anyag kutatási - válogatási fázisában alapvető szerepet töltött be a kottaolvasás és a hallás utáni dallamlejegyzés. A műsor zenéjének írásakor a horvát zenei hagyomány (jellegzetességek, fordulatok és hangszerelés) ismerete, valamint a hangok lejegyzése és a kottázó programok ismerete képezte az alapot. A munka folyamán minden tételhez dallamkotta és partitúra készült; létezik tehát egy elektronikus kottatár is. Ennek köszönhetően minden tétel transzponálható, amennyiben más hangszerek, más hangszerelésben és más hangolási lehetőségekkel szólaltatnák meg a muzsikát.

A zenei anyag hallgatása kedvtelésből és rekreációs töltődésként, vagy a koreográfia és a dalok énekes gyakorlásának lehetősége egyaránt adott a kísérőzene folyamatos elérhetőségének lehetőségével. Ez a muzikus közreműködők zenei informatikai háttere nyomán valósult meg. Külön érdekességként a filmetűdők (tételek) összekötik a zenét Dalmáciának azokkal a tájaival és építészeti alkotásaival, ahonnan az adott muzika származik.

Külön fejezetként stúdió- és utómunka nyomán a kísérőzene olyan variációs lehetőséget is kapott, ami bármilyen zenekari és technikai lehetőség mellett lehetővé teszi az egyesület további fellépéseit a műsorral.

A műsor tartalma

Dalmácia olaszos dallamai a tengerpart nyári világát idézik. Korcsula, Trogir, és Split környékének derűs táncai az egymás mellett élés mediterrán idilljét is érzékeltetik. A műsorba beépített énekhang lehetőségek és dallamok az ember érzéseit, életképeket, az élet fordulatait, s helyi legendás történeteket egyaránt bemutatnak. Mindennek közérthető, befogadható és hiteles formában való megvalósítása volt a pályázói szándék. A zene szerepe hagyományosan a hangulatteremtés, aláfestés és kíséret, valamint a tartalmak és mélységük, jelentőségük kiemelése.

A megszülető dalmát zenecsokor igyekszik minél több tekintetben a lehető legszínesebb palettát felvonultatni, s maximálisan kiszélesíteni a pályázat révén létrejövő lehetőségeket:

- ❖ Egyaránt tartalmaz népszerű és ritka folklórkincseket.
- ❖ Szólót, bensőséges (kamara) és nagyobb apparátusú pillanatokat.
- ❖ Éneket, kórust, felelgetős éneket, valamint az hangszeres kísérettel szólóhangszert, zenekart, és zenekari melletti virtuóz megnyilvánulási lehetőséget.
- ❖ Tradicionális horvát, továbbá szerb és olasz hatást tükröző hangszerelést: előbbi harmonika, utóbbit fafűvós, vonósok és ütős hangszerek megjelenítésével.
- ❖ Az életképek révén a témák és a karakterek szintén sokfélék.
- ❖ Élőzenével, részben élőzenével és zenei alappal

A muzika hallás, beleszokás, belenevelődés révén tradicionálisan úgy szívódik az emberbe, mint a növényekbe a földbeli, vízbéli és a naptól érkező táplálék, illetve tanulható. Azonban - mint említettük - ez a zenecsokor partitúra-változatban is elkészült,

elektronikus formájának köszönhetően az együttes állandó muzsikusp partnereivel, vagy vendégzenekar kíséretével egyaránt megvalósítható.

- ❖ A project önkéntes zenésze - végzettsége révén - a muzsikára vágott képsorokat készített a hangfelvételekhez. Így a YouTube-on a dalok és zenék helyszíneinek tájképei és építészeti stílusa ad komplex hangulatélményt.
- ❖ A zenei anyag kaleidoszkóp rendszere számos színpadi megvalósítás-variációra ad lehetőséget: egy-egy tétel több szerepben is feltűnhet a különböző előadásokon: tánc, életkép, énekhang, kar, zenekari bemutatkozás, tapszene, háttérzene, ...

Az Orczi-hangszerek

A gyűjtemény egyes darabjai szólnak meg a táncok kíséretként, s hallhatók a hangfelvételeken.

A műsor tételei

Probudi me jutrom, népszerű dalmát dal feldolgozása, hangszer-, vagy énekdallammal.

Ivanu Klakaru közismert történetének öt szólamú énekével felvezetett *táncsokor* Korcsula szigetéről,

Trogir és Split városának környékéről, az egyik muzsikában szerb hatással (virtuóz harmonikával).

Dalmát hangulatok ritkaság-gyűjteménye horvát tengerparti települések tradicionális táncdallamiból (Korcsula, Zagvozđ, Imotski, Sibenik, Makarska, Cavtat városok táncai, életképei, hangulatai).

E fűzér forrásai Stipan Krekic és Ludvík Kuba gyűjteményes kötetei és útleírásai.

Olasz földrajzi és történelmi hatást bemutató *trogiri tánc*, mely a levonuló taps-zene szerepét is betölti.

Az elkészült zene kaleidoszkóp rendszerű, tételekre bontható, melyek szabadon variálhatók az aktuális felkérések igénye és időkerete, a saját szervezésű rendezvények időkerete, az éppen adott technikai felszereltség, valamint az egyesület és az élőzenei kíséret pillanatnyi lehetőségei szerint.

Variációkat a tételsorrend kialakítása, a zenék által betöltött szerepkör, a két dal esetében pedig az előadói apparátus aktuális megválasztása biztosít.

A zenei kíséret hangszerei a hagyománynak megfelelően prímtambura, tambura, a kontra szerepét betöltő bracs és bőgő. Ehhez társul a megfelelő pillanatokban a szerb hangulatot megtesztesítő harmonika, illetve az olasz hatást megtesztesítő hegedű, cselló, fafűvós hangszer és az ütős tambura.

A műsor és a zene által elért lelkek száma a fellépések, a YouTube-on fellelhető hangulatképekkel társított hanganyagok és a média segítségével folyamatosan nő a pályázók reményei szerint.

Korcula szigetének táncai is a válogatás részeként láthatók-hallhatók.

Látkép Orebic felől közelítve a szigethez.

Fotó: Takáts Róbert

Ivanu Klakaru történetének egyik színhelye, Ston; Peljesac-félsziget

Fotó: Takáts Róbert

Zenészek

A projectben közreműködő muzsikuskok közös vonása, hogy saját és a szomszéd népek kultúrája iránt egyaránt érdeklődő multi-instrumentalisták, mindegyikük több, mint tíz hangszeren játszik. Emellett mind kutatók, feldolgozásokat és saját zenét írnak, lemezeken, koncerteken, rádiókban napi szinten hallhatjuk játékukat, vagy munkáik gyümölcsét.

Takáts Róbert ütőhangszeres kamaraművész és tanár, komponista, a budapesti Operettszínház muzsikusa.

Novák Anikó ethnomuzikológiai szakterületű orientalista nyelvész, zeneszerzőként is aktív karnagy, a project önkéntese, tanár.

Szöllősi János hangmérnök, hangtechnikus, zenei producer, zenész.

Orczi Géza ARTISJUS-díjas, Arany és Platina lemezes előadóművész, hangszerkészítő mester és restaurátor, balkáni népzene specialista, táncos, a magyar táncházmozgalom egyik alapítója.

2021. áprilisi váratlan halála okán szerepét zenésztársa, Csörsz Rumen István vette át.

Csörsz Rumen István tanár, zeneszerző, zenész, zenekarvezető.

A projectet és befejezését Orczi Géza barátai tiszteletadásnak és megbecsülésük kifejezésének szánták zenésztársuk felé.

Novák Anikó
Fotó: Gregory Iron

Csörsz Rumen István
Fotó: Szabó Mátyás

Takáts Róbert
Fotó: Érczi László

Tapasztalatok

Összességében megállapítható, hogy a klasszikus-, nép- és világzenei háttérű szakemberek együttműködése egy hagyományörző csoporttal kiszélesít(het)i e projectek, a kultúra és az adott hagyományörző csoport lehetőségeit. Mindez nyomon követhető a legjellegzetesebb és legszebb zenei anyagok kiválasztásában, a hangszerelésben, a feldolgozásban és a szólamkidolgozások terén. meghagyva természetesen a variációs lehetőségeket az előadó muzsikuskok technikai szintjének és muzikalitásának. Megmutatkozik a szakemberek jelenléte az előadott zene ízlésségében, a zenei megformáláson, a hangszínek skáláján és minőségükben, valamint a virtuozitáson is. A megformált szép és hiteles muzsika egyaránt motivációként hat a közönségre és a táncosokra, ami plusz tartalmat és belső ragyogást ad(hat) az előadásoknak.

Amikor hangtechnika segítségével történik a megszólalás, a hangbeállítás és hangosítás (irányok, arányok, keverés, lyukszűrők, ...) terén szintén hatékony, ha van zenei és zenei informatikai végzettségű, vagy ilyen tapasztalattal bíró szakember a fellépők között, tekintve a különböző helyszínek eltérő lehetőségeit eszközök és technikai személyek terén.

A műsor karbantartása és felújítása, a próba és az önálló gyakorlás kivitelezése, vagy egy váratlan zenekari létszámváltozás megoldandó helyzete könnyebben megoldható (lehet) elektronikus segítő anyagok mellett, melyet a lejegyzés, az adattárolás (valamint továbbítás), és a transzponálási – nyomtatási lehetőség biztosít.

A pályázatnak köszönhetően a Horvát Hagyományörző Egyesület eddigi legszebb anyaga készült el, mely a csoport számára megerősítés lehetőségét is hordozza vállalt kulturális szerepük betöltésében.

A minőségi, hagyományhű, többfunkciójú és variálható zenei kíséret gyorsabban, hatékonyabban és jobb minőségben készült el az eddigieknél, emellett rögzített írásban és hanganyagként.

Az elektronikus lejegyzésnek és tárolásnak, a nyomtatási lehetőségnek, valamint a felvételeknek köszönhetően a nemzetiségi és zeneművészeti szakmai intézmények népzeneismereti anyaga is új színnel bővíthet.

Emellett a dallamok, dalok és táncok megismertethetők és feldolgozhatók klasszikus hangszerekre és kamaraösszeállításokra. Ennek nyomán a különböző hangszerek hangolásaiból hangnemi különbség eredhet, mely a hangulatot nem teljes természeti tökélyében adja vissza, ugyanakkor e dallamvilág kincseit bárki játszhatja saját hangszerén.

Kodály nyomát és a saját népzenei gyökereken nyugvó zenetanulást követve a magyar–horvát, vagy horvát környezeten működő nemzetiségi és zenei intézményekben a gyermekek zenei és hangszeres gyakorlása és tanulása, valamint a helyi hagyományörző csoportok tevékenysége kibővíthető a project révén megismerhető dallamokkal, zenékkal.

Dalmát dallamok, életképek, hangulatok

Tánc Korculáról

A dalmát műsorhoz írt muzsika, a táncok és dalok kísérete a tájakat, épületeket és hangulatokat felvillantó képsorokkal tételenként elérhető a [ZeneÉlmény MusiXperience YouTube csatornán](#).

Kedvébresztő konkrét példa: [Korcula](#)

A pályázók reménye szerint a jelenleg hagyományőrző csoportokban részt vevők számára inspiráció lehet a Horvát Hagyományőrző Egyesület pályázat során született tapasztalat-sora; motiváció zenetanulásra, hangképzésre, kóruséneklésre, hangszeres és zenei készségfejlődés, valamint zenei informatika irányú tapasztalatszerzésre, gyakorlásra, tanulmányokra.

A Dalmát-tenger szigetei, Peljesac-félsziget régió
Fotó: Takáts Róbert

Orczi Géza tiszteletére

Az Artisjus díjas muzsikuss és hangszerkészítő mester otthonában fiatalok képzésével is szívesen foglalkozott
Fotók: Orczi-család

